

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain, eräiden teknisten laitteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain, eräiden teknisten laitteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta (HE 94/2021 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Mari Leinonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylitarkastaja Anni Valovirta, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- johtaja Eerik Tarnaala, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- päälakimies Timo Koskinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- asiantuntija Suvi Lahti-Leeve, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- oikeusministeriö
- Akava ry
- STTK ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Tietosuojavaltuutetun toimisto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettua lakia ja eräiden teknisten laitteiden vaatimustenmukaisuudesta annettua lakia. Lakeihin tehtäisiin ne välttämättömät muutokset, jotka aiheutuvat markkina- ja tuot-

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2021 vp

teiden vaatimustenmukaisuudesta annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksesta. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi tulotietojärjestelmästä annettua lakia.

EU-asetuksen toimeenpano edellyttää, että kansallisessa lainsäädännössä säädetään muun muassa markkinavalvontaviranomaisten toimivaltuuksista sekä talouden toimijoihin kohdistettavista seuraamuksista. Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset koskien uusia viranomaisen toimivaltuuksia. Lisäksi eräiden teknisten laitteiden valvonnasta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi tarvittavat viitaukset EU-asetukseen sekä asetuksesta johtuvat muutokset seuraamuksia koskevaan sääntelyyn.

EU-asetuksen edellyttämien muutosten lisäksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettuun lakiin tehtäisiin eräitä muita tarkennuksia. Esityksellä laajennettaisiin työsuojeluviranomaisen velvollisuutta tehdä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten siten, että ilmoitusvelvollisuus koskisi myös ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa. Tämän lisäksi työsuojeluviranomaisella olisi jatkossa toimivalta tehdä ilmoitus poliisille tapauksista, joiden osalta viranomainen on havainnut työntekijän terveyttä tai turvallisuutta työpaikalla koskevien EU:n kemikaaliturvallisuuksäännösten vastaista menettelyä.

Esityksellä laajennettaisiin työsuojeluviranomaisen oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja toisilta viranomaisilta työolosuhteiden valvontaa varten. Tämän lisäksi tulotietojärjestelmästä annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi muutos yhdenmukaisesti valvontalain sääntelyn kanssa. Lakien muutosten myötä tulorekisterin tietoja olisi mahdollista hyödyntää myös työolosuhdevalvonnassa.

Nykyisellään valtioneuvoston asetuksen tasolla oleva sääntely asbestipurkutyöstä työsuojeluviranomaiselle tehtävän ennakoilmoituksen sisällöstä ehdotetaan osittain siirrettäväksi lain tasolle. Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäväksi muutoksenhakua koskeviin säännöksiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin liittyvät muutokset.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. EU-asetusta aletaan soveltaa 16.7.2021.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettua lakia (44/2006, jäljempänä valvontalaki) ja eräiden teknisten laitteiden vaatimustenmukaisuudesta annettua lakia. Lakeihin tehdään markkinavalvonnasta ja tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksesta johtuvat välttämättömät muutokset. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi tulotietojärjestelmästä annettua lakia.

EU-asetuksen edellyttämien muutosten lisäksi esityksessä ehdotetaan, että työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus poliisille esitutkintaa varten laajennetaan koskemaan tapauksia, joissa on kyse ihmiskaupasta tai törkeästä ihmiskaupasta. Lisäksi viranomaisen on tehtävä ilmoitus po-

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2021 vp

liisille tapauksista, joissa havaitaan työntekijän terveyttä tai turvallisuutta työpaikalla koskevien EU:n kemikaaliturvallisuussäännösten vastaista menettelyä. Esityksellä myös laajennetaan työsuojeluviranomaisen oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja toisilta viranomaisilta työolosuhteiden valvontaa varten. Muutoksen myötä tulorekisterin tietoja on mahdollista hyödyntää myös työolosuhdevalvonnassa.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää hallituksen esitystä tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Työsuojeluviranomaisen toimivalta

Työsuojeluviranomaisen on valvontalain 50 §:n 1 momentin mukaan tehtävä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten muun muassa rikoslain 47 luvussa rangaistaviksi säädetystä työsyrynnästä ja kiskonnantapaisesta työsyrynnästä. Ilmoitusvelvollisuutta ei sen sijaan ole rikoslain 25 luvun 3 §:n mukaisesta ihmiskaupasta tai 3 a §:n mukaisesta törkeästä ihmiskaupasta.

Työsuojeluviranomainen tekee poliisille vuosittain useita ilmoituksia kiskonnantapaisesta työsyrynnästä. Jos tapaukseen liittyy ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön mukaisia piirteitä, työsuojeluviranomainen voi tehdä siitä maininnan ilmoituksessa, mutta velvoitetta sen tekemiseen ei ole. Lisäksi tarkastajat antavat ihmiskauppaan viittaavista valvontahavainnoista vihjetietoa poliisille ja rajavartiolaitokselle.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota työsuojeluviranomaisten suppeaan mahdollisuuteen vaikuttaa työperäisen ihmiskaupan selvittämiseen ja tutkintaan. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta (K 6/2018 vp) antamassaan mietinnössä työelämä- ja tasa-arvovaliokunta katsoi, että valtioneuvoston tulee selvittää lainsäädännön muutostarpeet, jotka koskevat työsuojeluviranomaisen toimivallan laajentamista ihmiskaupparikoksiin (EK 45/2018 vp).

Hallituksen esityksessä valvontalain 50 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaukset rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ään sekä 44 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Jatkossa työsuojeluviranomainen on siten velvollinen tekemään ilmoituksen poliisille myös epäilemästään ihmiskaupasta ja törkeästä ihmiskaupasta sekä työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta työpaikalla koskevien EU:n kemikaaliturvallisuussäännösten rikkomisesta.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää ehdotettuja lisäyksiä tärkeinä ja tarpeellisina ja katsoo, että työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen ihmiskaupparikoksiin edistää viranomaisen asiantuntemuksen tehokasta hyödyntämistä näiden rikosten paljastamisessa ja selvittämisessä sekä osaltaan ihmiskaupparikosten nykyistä parempaa tunnistamista rikosprosessin käynnistyessä ja sen kuluessa.

Valvontalain 50 §:n 2 momentin mukaan työsuojeluviranomaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvaa tekoa koskevassa esitutkinnassa ja syyttäjän on varattava työsuojeluviranomaiselle tilaisuus lausunnon antamiseen ennen syyteharkinnan päättämistä. Asiaa tuomioistuimessa suullisesti käsiteltäessä työsuojeluviranomaisella on läsnäolo- ja

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2021 vp

puheoikeus. Valiokunta pitää työsuojeluviranomaisten laajaa kuulemista ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvissa tapauksissa tärkeänä ja tarpeellisena. Valiokunta huomauttaa, että työsuojeluviranomaisen kuuleminen mahdollisimman kattavasti on tärkeätä myös ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuulumattomissa tilanteissa, joissa on toimittu työsuojeluviranomaisen valvottavana olevien säännösten vastaisesti.

Työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus on 50 §:n 1 momentin mukaan rajattu siten, että rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä sekä 44 luvun 1 §:n 1 momentin 3 ja 9 kohdassa tarkoitettujen tekojen osalta se koskee vain sellaisia tekoja, joissa on menetelty työsuhteen vähimmäisehtoja tai työnteon turvallisuutta ja terveellisyyttä koskevien säännösten vastaisesti taikka joissa on kyse työsuojeluviranomaisen valvottavana olevasta teknisestä laitteesta.

Valiokunta pitää ehdotettua työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuuden rajausta tarkoituksenmukaisena, mutta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että ihmiskauppa ilmiönä muuttuu kaiken aikaa ja henkilöistä pyritään hyötymään monin eri tavoin. Työnantaja voi esimerkiksi hyväksikäyttää samaa uhria sekä työssä että työn ulkopuolella samalla, kun raja työn ja vapaa-ajan välillä hämärtyy. Valiokunta painottaa, että viranomaisten on puututtava ihmiskaupparikollisuuden tehokkaasti. Valiokunta korostaa, että työsuojeluviranomaisten tarkastuksilla tai muutoin havaitsemat ihmiskauppaan viittaavat teot tulee kaikissa tapauksissa saattaa poliisin tietoon.

Työsuojeluviranomaiset valvovat yhdenvertaisuuslain noudattamista työsuhteessa ja julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa sekä työharjoittelussa ja muussa vastaavassa toiminnassa työpaikalla sekä työhönotossa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että esityksen vaikutusten arvioinnissa ei ole erikseen ole selvitetty ehdotettujen muutosten vaikutusta ihmiskaupan tai työperäisen hyväksikäytön uhrien yhdenvertaisuuteen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että uusista työsuojeluviranomaisten toimivaltuuksista tiedotetaan laajasti ja tehokkaasti tahoille, jotka saattavat työssään kohdata ihmiskaupan uhreja. Lisäksi valiokunta painottaa, että työsuojeluviranomaisella tulee olla riittävät resurssit tehtäviensä hoitamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 94/2021 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2021 vp

Helsingissä 7.10.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Aino-Kaisa Pekonen vas

jäsen Kim Berg sd

jäsen Bella Forsgrén vihr

jäsen Tuomas Kettunen kesk

jäsen Rami Lehto ps

jäsen Niina Malm sd

jäsen Hanna-Leena Mattila kesk

jäsen Jukka Mäkynen ps

jäsen Ilmari Nurminen sd

jäsen Arto Satonen kok

jäsen Ruut Sjöblom kok

jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps

varajäsen Veronica Rehn-Kivi r

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen